

Pranešimas apie naują Europos Instrumentą skirtą stebėti Žmogaus Teises ir Bendrąją Sveikatos priežiūrą psichikos sveikatos įstaigose

Kas yra ITHACA Instrumentas?

Institucinės globos, žmogaus teisių ir gydymo įvertinimo instrumentas (ITHACA) neseniai buvo sukurtas mokslininkų konsorciumo iš 15 ES valstybių, kurį finansavo EK. ITHACA instrumentas leidžia skaidriai ir praktiškai atlikti žmogaus teisių ir sveikatos priežiūros stebėseną psichikos sveikatos įstaigose. Instrumentą kūrė psichikos sveikatos paslaugų vartotojai, žmogaus teisių ekspertai, psichiatrai, psichologai ir sociologai. Jis buvo sėkmingai išbandytas 87-yje vietų 15-oje ES valstybių, apimant platų spektrą psichikos sveikatos priežiūros klinikinių situacijų. Instrumentas leidžia nustatyti tiek žmogaus teisių pažeidimus, tiek ir gerąsias praktikas, ginant, gerbiant ir įgyvendinant žmonių su psichikos negale teises.

Aktyvus psichikos sveikatos paslaugų vartotojų dalyvavimas

Kuriant ITHACA instrumentą psichikos sveikatos paslaugų vartotojai buvo įtraukti į visus kūrimo etapus, su jais buvo konsultuojamasi ir jie buvo įdarbinti. Daugiau nei 100 psichikos sveikatos paslaugų vartotojų dalyvavo konsultacinėse grupėse (fokus grupėse), vykusiose kiekvienoje valstybėje. Šio konsultacijų proceso esmė buvo sukurti psichikos sveikatos paslaugų vartotojų branduolį, pastiprinti jų gebėjimus ir juos įtraukti. Pvz., Suomijoje 8 psichikos sveikatos paslaugų vartotojai buvo įtraukti atliekant žmogaus teisių stebėsenos vizitus ir išbandant Instrumento naudingumą. Vienas Suomijos psichikos sveikatos paslaugų vartotojas, dirbantis psichikos sveikatos paslaugų moksliniu vertintoju, sako: *“Šis patyrimas buvo labai vertingas, ir mes daug ko išmokome. Pradedant nuo žmogaus teisių stebėsenos, kuri turėjo teigiamą poveikį psichikos sveikatos paslaugų raidai... aš dar labiau įsitikinęs, kad labai reikalinga psichikos sveikatos paslaugų vartotojus įtraukti į stebėseną, įvertinimą ir mokslinę paslaugų analizę”*.

ITHACA instrumento poreikis Europoje

Visoje Europoje psichikos sveikatos priežiūros įstaigose aptarnaujami žmonės dar dažnai lieka be tinkamos priežiūros, blogai stebimos jų žmogaus teisės ir bendroji sveikatos priežiūra. Tokie žmonės yra priskiriami ypatingai pažeidžiamų grupėms, kurių esminės gyvenimo reikmės, taip pat jų pilietinės ir politinės teisės yra pažeidžiamos ar ignoruojamos. Tarptautinė bendruomenė žengė svarbų žingsnį pirmyn užtikrinant ir apsaugant šias teises, kai 2006 m. priėmė Jungtinių Tautų Žmonių su Negale teisių konvenciją (JTŽNTK). Pagal šį dokumentą atsakomybę už visų žmonių su negale (įskaitant ir žmonių su proto ar psichikos negale) poreikių tenkinimą prisiima visuomenė. Žmonės su negale nebėra gailėstingumo ar socialinės gerovės objektai, bet tampa veikėjais su teisėmis. Vyriausybės ir visuomenės privalo sukurti tinkamas ir teisingas aplinkas, kurios paskatintų ir padrasintų pažeidžiamus asmenis tenkinti savo teises į sveikatą, švietimą, pilietines laisves ir apsaugas, numatytas tarptautiniuose žmogaus teisių dokumentuose. Atliekant mūsų ITHACA instrumento išbandymą, buvo nustatyti tokių esminių problemų pavyzdžiai: sveikatos priežiūros (gydymo) planų (programų) prieinamumas ir vartotojų įtraukimas į tokių planų sudarymą, teisė į susirašinėjimą bei lankymą, gydymo perkėlimas į bendruomenę.

Europos Sąjungos vaidmuo stiprinant žmogaus teises ir bendrąją sveikatos priežiūrą psichikos sveikatos priežiūros įstaigose

Visi visuomenės nariai turi dalyvauti saugojant, gerbiant ir įgyvendinant žmogaus teises, praktiškai vykdam teisę į sveikatą žmonėms su psichikos ir proto negale. Žmogaus teisės yra esminės ES vertybės. ES gali:

1. Remti valstybes nares, kad šalys skatintų žmogaus teisių apsaugą JTŽNTK dvasioje, padedant visoms valstybėms narėms pasirašyti ir ratifikuoti JTŽNTK.
2. Paskatinti valstybes nares sukurti, naudoti ir tobulinti stebėsenos sistemas, kuriose pastoviai dalyvautų ir psichikos sveikatos paslaugų vartotojai

3. Įtraukti psichikos sveikatos paslaugų vartotojus į visų Bendrijos veiksmų, skirtų vartotojams, planavimą, įgyvendinimą ir įvertinimą
4. Remti psichikos sveikatos priežiūros politikos raidą, kuri skatina pilną žmogaus teisių stebėseną ir užtikrina kokybišką bendrąją sveikatos priežiūrą, kai progresuojančiai vystomos psichikos sveikatos priežiūros paslaugos bendruomenėje, remiantis 2005 metais Helsinkio Psichikos sveikatos Deklaracija ir Veiksmų planu Europoje.

Instrumentas išverstas ir adaptuotas tokiomis kalbomis

ITHACA instrumentas dabar prieinamas tokiomis kalbomis: bulgarų, čekų, olandų, anglų, suomių, vokiečių, graikų, italų, vengrų, lietuvių, rumunų, slovakų, turkų

Kontaktai ir papildoma informacija

Detalią informaciją apie ITHACA instrumentą rasite mūsų interneto puslapyje <http://www.ithaca-study.eu/>, arba rašykite prof. Grahamui Thornicroftui (Karališkoji kolegija, Londonas) graham.thornicroft@kcl.ac.uk.

Norėdami sužinoti daugiau, žiūrėkite:

1. JT Žmonių su negale konvencija (<http://www.un.org/disabilities/>)
2. Psichikos negalės apsaugos (advokacijos) centras (<http://www.mdac.info/>)
3. Europos psichikos sveikatos paslaugų (buvusių) vartotojų ir išlikusiųjų tinklas (angl. Network of (ex-) Users and Survivors of Psychiatry (ENUSP) (<http://www.enusp.org/>)).